

ارزیابی برنامه آموزش‌های علمی در بافت سازمان‌های نظامی و ارائه الگوی

آموزشی متناسب

(با تأکید بر ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه افسری امام علی(ع))

دکتر غلامرضا عباسیان^۱

جواد شیرمحمدی^۲ و مجید نیکویی^۳

چکیده

ارزیابی یک برنامه آموزشی از این جهت مهم است که می‌تواند به بهبود برنامه و در نتیجه موفقیت آن در دستیابی به اهداف کمک کند. هدف از انجام این مطالعه، ارزیابی برنامه‌های آموزش‌های علمی در بافت سازمان‌های نظامی با تأکید بر ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی(ع) به عنوان مصداقی از برنامه‌های علمی در جریان آموزش است تا از این طریق با پیدا کردن نقاط ضعف و قوت آن، بتوان به بهبود آن کمک نمود و نتایج حاصل را اعتبار بیرونی داده و تعمیم پذیر نمود. این مطالعه در دو مرحله‌ی کیفی و کمی انجام گرفت؛ به طوری که داده‌های مرحله کیفی گردآوری شده با استفاده از پرسش‌نامه، مصاحبه و مشاهده نشان‌دهنده هماهنگی نسبتاً ضعیف بین سه عامل اصلی تشکیل‌دهنده یک برنامه آموزشی یعنی هدف‌گذاری، نحوه آموزش و نیازهای داوطلبان است. داده‌های کمی که به عبارتی مکمل مرحله کیفی می‌باشد؛ موید نتایج به دست آمده از مرحله کیفی است. در واقع مرحله کمی که به وسیله پیش‌آزمون و پس‌آزمونی که بر اساس اهداف برنامه آموزش زبان طراحی و عملیاتی شده، نشان‌دهنده عدم پیشرفت قابل توجه و معنادار دانشجویان در طول نیم‌سال تحصیلی است. این موضوع می‌تواند موید نبود هماهنگی کامل و همه‌جانبه بین اجزای تشکیل‌دهنده برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه باشد که نه تنها ضرورت مطالعه در سایر حوزه‌های آموزشی را اجتناب‌ناپذیر می‌نماید، بلکه مستلزم ضرورت برقراری تطابق و توازن بین سه عامل اهداف، آموزش و نیازها در برنامه‌های آموزش‌های علمی از یک طرف و برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی(ع) از طرف دیگر می‌باشد.

واژگان کلیدی: ارزیابی، آموزش زبان انگلیسی، بافت نظامی، نیازسنجی.

۱- استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه امام علی(ع). (نویسنده مسئول)

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه امام علی(ع)

۳- کارشناس ارشد و مدرس زبان انگلیسی

مقدمه

ارزیابی، بخش مهمی از فعالیت‌های انسان و فعالیت جذابی است، از این جهت که برای انسان چالشی است که با طرح سؤالات اساسی با آن مقابله می‌کند. انسان مدت‌ها قبل از پیدایش علوم، همواره در حال ارزیابی دنیای پیرامون خود بوده است. اگرچه ارزیابی انسان‌های اولیه با ارزیابی‌های امروزی متفاوت است، وجه مشترک بنیادین آن‌ها در این است که همواره به تحقیق پیرامون پدیده‌های دنیای خود پرداخته و می‌پردازد و هدفش فهم بهتر آن‌ها است.

گسترش تنوع دانش بشری در گذر زمان، منجر به پیدایش شاخه‌های گوناگونی از علم شد که هر کدام نیازمند گسترش خاص خود و به تبع آن، روش به کار گرفته شده است. شاخه‌ی آموزش زبان دوم با خارجی نیز از این قاعده مستثنا نیست. آموزش زبان خارجی بخشی از نظام آموزشی تمامی کشورهای جهان به ویژه در عصر ارتباطات و دهکده‌ی جهانی است، به طوری که سرمایه‌های مادی، معنوی و انسانی کلانی از سوی کشورها و سازمان‌ها به آن اختصاص داده می‌شود. سازمان نیروهای مسلح ج. ا. ایران نیز نه تنها از این قاعده مستثنا نبوده، بلکه پیش‌تاز این اصل در ایران بوده است؛ چرا که قدمت و سابقه آموزش زبان‌های خارجی در این سازمان عظیم و پر سابقه، به ویژه در نزاجا، به پنجاه سال قبل بر می‌گردد. یکی از کاستی‌های این شاخه از علم، توجه ناکافی به بخش ارزیابی است که در واقع جز اجزای مهم آموزش و فراگیری زبان دوم محسوب می‌شود. در این راستا برتا^۱ (۱۹۹۲) نسبت به کمبود منابع لازم پیرامون ارزیابی برنامه‌های آموزش زبان انتقاد کرده و معتقد است که این شاخه علمی نیاز مبرمی به اعمال فرآیند ارزیابی دارد.

ضرورت و اهداف تحقیق

اظهارات جانسون^(۱) (۱۹۸۹) درباره ارزیابی برنامه‌های آموزش زبان دوم می‌تواند نشان‌دهنده اهمیت این تحقیق باشد. او می‌گوید: «توسعه و اصلاح یک برنامه آموزشی تنها از طریق ارزیابی آن برنامه قابل اجرا و امکان‌پذیر است». (ص ۲۴)

در این راستا نونان^(۲) (۱۹۸۹) می‌گوید که یک برنامه آموزش زبان منسجم و موفق نیازمند برنامه‌ریزی دقیق، تلاش و اراده افراد دخیل در اجرای آن و ارزیابی خوب و کامل آن است. اهمیت ارزیابی یک برنامه آموزش زبان، زمانی آشکار می‌شود که افراد متوجه نبود هماهنگی لازم بین برنامه‌ریزی، آموزش و فراگیری می‌شوند.

به طور کلی، مطالعاتی که هدفشان ارزیابی برنامه‌های آموزشی است، به بررسی نحوه اجرای هر یک از سه مرحله بالا و حصول اطمینان از وجود مشکل و نقص در اجرای آن‌ها می‌پردازند. در مرحله‌ی دوم این‌گونه تحقیق، تلاشی است برای پیدا کردن نقاط ضعف و نقص موجود در هر یک از سه مرحله‌ی فوق.

این تحقیق از این جهت اهمیت دارد که با بررسی هر یک از سه مرحله‌ی برنامه‌ریزی (هدف‌گذاری)، نیازسنجی و آموزش دانش‌زبانی دانشجویان دانشگاه افسری امام علی^(ع)، نحوه‌ی عملکرد مدرسان دانشگاه افسری امام علی^(ع) و هماهنگی بین اهداف برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) را از یک سو و نیازهای دانشجویان دانشگاه افسری امام علی^(ع) را از سوی دیگر مورد ارزیابی علمی قرار داد و از این رهگذر می‌توان راه‌حل‌های علمی برای ارتقای جنبه‌های مختلف برنامه آموزش زبان ارائه داد.

با در نظر گرفتن اهمیت ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) سه هدف اصلی این تحقیق عبارتند از:

1- Keith Johnson
2- DavidNunan

الف) بررسی وضعیت فعلی برنامه آموزش زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی (ع)
ب) ارائه الگوی یک برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی مطلوب برای اجرا در دانشگاه افسری امام علی (ع)

ج) بررسی برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در حال اجرا در دانشگاه افسری امام علی (ع) بر اساس معیارها و اصول یک برنامه درسی استاندارد و مطلوب آموزش زبان.

سؤالات تحقیق

الف) تا چه حد برنامه آموزش زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی (ع) با معیارهای یک برنامه استاندارد و قابل قبول انطباق دارد؟

ب) تا چه حد روند اجرایی کلاس‌های زبان عمومی با اهداف و نیازهای برنامه ریزان گروه زبان انگلیسی انطباق دارد؟

ج) تا چه حد برنامه آموزش زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی (ع) با اهداف سازمانی و نیازهای دانشجویان انطباق دارد؟

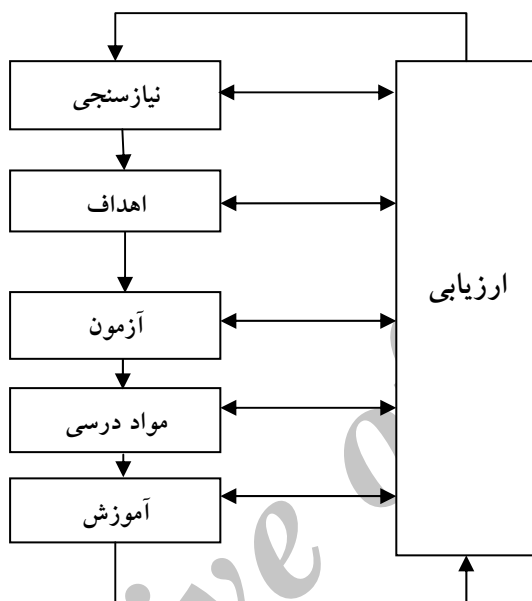
د) آیا فرآیند اجرای برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی (ع) به پیشرفت مورد نظر در سطح زبان دانشجویان منجر می‌شود؟
البته کلیه سؤالات مطروحه در قالب فرضیه‌های خنثی مورد بررسی قرار گرفت.

پیشینه موضوع

ارزیابی برنامه

برنامه به معنای مجموعه‌ای دوره است که عموماً بر اساس اهدافی مشترک شکل می‌گیرد. ارزیابی به تعبیر ساده به معنای ارزشیابی نظام‌مند و کنترل شده یک پدیده به منظور قضاوت کردن درباره آن پدیده است. در حیطه‌ی آموزش و پرورش، ارزیابی معمولاً به معنای قضاوت درباره یک دانش آموز، یک معلم یا یک برنامه آموزشی است.

براون^(۱) (۱۹۸۹) برای ارزیابی برنامه‌های آموزش زبان یک الگوی عملیاتی پنج مرحله‌ای، خطی به هم مرتبط ارائه کرده است که مراحل آن عبارتند از: نیازسنجی، اهداف، آزمون، مواد درسی و آموزش که رابطه بین آن‌ها در نمودار زیر نشان داده شده است.

مدل ارزیابی برنامه آموزش زبان، براون (۱۹۸۹)

در اجرای این تحقیق، الگوی خطی براون برای ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) ملاک عمل قرار گرفته است.

عناصر مورد ارزیابی

نخستین گام در ارزیابی یک برنامه، هدف‌گذاری آن است. مهمترین اجزای یک برنامه‌ی آموزشی که باید مورد ارزیابی قرار بگیرند، عبارتند از: محیطی که در آن برنامه اجرا می‌شود؛ فعالیت‌های برنامه آموزشی و مبانی نظری برنامه آموزشی؛ مواد و مطالب

آموزشی مورد استفاده؛ دستورالعمل‌ها و روش‌های ارائه شده برای مدرسان و اهداف فراگیران.

عوامل تشکیل دهنده یک برنامه استاندارد آموزش زبان

موفقیت یک برنامه آموزش زبان دوم/خارجی در گروهی سه عامل کلی و هماهنگی بین آن‌ها (ریچاردز^۱، ۲۰۰۱). عامل اول عوامل سازمانی و نهادی^۲ است. منظور از این عوامل، به طور خاص، فعالیت‌های نهاد مسئول اجرای برنامه آموزش زبان و در سطحی بالاتر هدف گذاران ارشد آن نهاد است که در راستای موفقیت برنامه انجام می‌گیرند. این فعالیت‌ها در قالب چهار مورد شامل: تعیین اهداف برنامه، وجود تعامل مثبت بین تمامی افراد دخیل و سهیم در برنامه می‌باشد که ممکن است به صورت مکانیکی و بسته^۳ یا انعطاف‌پذیر و باز^۴ باشد.

در حالت اول تعامل بر اساس سلسله مراتب و در حالت دوم بدون چارچوب خاص و برحسب نیاز بین دو سطح وجود دارد. بهترین حالت تعامل ترکیبی این دو الگو است. سومین مورد به نظارت بر عملکرد مدرسان و آموزش آن‌ها مربوط می‌شود. ناهماهنگی بین عملکرد آن‌ها و اهداف برنامه آموزشی می‌تواند به شکست برنامه در دستیابی به اهدافش منجر شود. آخرین مورد کلیدی که نقش مهمی در موفقیت برنامه ایفا می‌کند، ویژگی‌های محیط آموزشی از قبیل تعداد زبان آموزان و امکانات موجود است. دومین عامل از دیدگاه ریچاردز^۵ (۲۰۰۱) به مجموعه عوامل مرتبط با مدرسان و فعالیت آموزشی آن‌ها شامل مهارت و دانش تخصصی آن‌ها، تهیه و تدوین مطالب آموزشی، نحوه ارائه مطالب آموزشی، ویژگی‌های شخصیتی مدرسان نظیر خلاقیت و نحوه تعامل آن‌ها با زبان‌آموزان می‌شود. سومین عامل تأثیرگذار بر یک برنامه آموزش

- 1- Richards
- 2- Institutional factors
- 3- Mechanistic
- 4- Organic
- 5- Richards

زبان عوامل مربوط به زبان‌آموزان و فرایند فراگیری نظیر اهداف و نیازهای آن‌ها ارتباط پیدا می‌کند.

روش تحقیق

جامعه آماری

جامعه آماری این مطالعه عبارت‌اند از: اعضای گروه زبان دانشگاه افسری امام علی^(ع) (۹ نفر)، مدرسان زبان انگلیسی (۵ نفر) و تعداد ۱۶۴ نفر دانشجویی که واحد درسی زبان انگلیسی عمومی را گرفته‌اند و به دو روش تصادفی و غیر تصادفی انتخاب شدند.

ابزارهای گردآوری اطلاعات

برای بررسی سه عامل اصلی تشکیل‌دهنده یک برنامه آموزشی که عبارتند از: عوامل سازمانی و نهادی، عوامل مرتبط با مدرسان و آموزش و عوامل مرتبط با دانشجویان و فراگیری از چهار ابزار متناسب ارزیابی کیفی و کمی شامل: مصاحبه، مشاهده، پرسش‌نامه و آزمون استفاده شد.

مرحله کیفی

در اجرای این بخش از مطالعه که معطوف به گردآوری داده‌های کیفی بود، از ابزارهای زیر استفاده شد:

مصاحبه: برای بررسی عوامل سازمانی و نهادی تأثیرگذار بر یک برنامه آموزشی شامل سه بخش اهداف سازمان، تعامل بین دست‌اندرکاران برنامه و نظارت بر نحوه آموزش و محیط آموزشی

پرسش‌نامه اول (میکلی، ۲۰۰۵): برای ارزیابی مطالب و مدارک آموزشی مورد استفاده برای درس زبان انگلیسی عمومی که البته به صورت جزوه درسی آزمایشی تهیه شده بود. این ابزار چهار عامل محتوا، لغت و گرامر، تمرین‌ها و فعالیت‌ها و شکل ظاهری را اساس ارزیابی می‌دهد.

مشاهده (الگوی براون، ۱۹۹۴): برای بررسی عوامل مرتبط با مدرسان و آموزش، کلاس‌های زبان انگلیسی عمومی.

پرسش‌نامه دوم (ترکیب شاخص‌های مستخرج از الگوهای نیازسنجی ریچاردز^۱، ۲۰۰۱ و بالینت^۲، ۲۰۰۵): این پرسش‌نامه از سه بخش اصلی تشکیل شده است. بخش اول در ارتباط با میزان اهمیت و مفید بودن هر یک از چهار مهارت زبانی گوش دادن، صحبت کردن، نوشتن و خواندن و درک مطلب برای افراد نظامی است. بخش دوم پرسش‌نامه درباره‌ی میزان سختی مهارت‌های ذکر شده در بخش اول پرسش‌نامه برای افراد نظامی می‌باشد. بخش سوم پرسش‌نامه در ارتباط با توانایی‌های مرتبط با هر یک از چهار مهارت زبانی است.

پرسش‌نامه سوم: برای بررسی علائق شخصی دانشجویان و نه نیازهای حرفه‌ای آن‌ها و همچنین ارزیابی شرایط و امکاناتی است که تیب دانشجویان برای مطالعه درسی دانشجویان دانشگاه فراهم می‌آورد.

مرحله کمی: این مرحله عمدتاً با استفاده از آزمون سنجش توانایی زبانی زبان آموزان در دو مرحله اجرا شد.

آزمون: هدف از اجرای این مرحله اندازه‌گیری میزان موفقیت دانشجویان کلاس‌های زبان عمومی در دستیابی به اهداف تعیین شده توسط گروه زبان دانشگاه افسری امام علی^(ع) و نیازهای حرفه‌ای آتی دانشجویان بود. بدین منظور پیش‌آزمون و پس‌آزمونی بر اساس اطلاعات به دست آمده از اعضای گروه زبان دانشگاه، پیرامون اهداف آموزش زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) طراحی و برگزار شد. این آزمون شامل زیربخش‌هایی نظیر مقوله‌ی دستور زبان، واژگان، مهارت خواندن و درک مطلب و مهارت ترجمه بود.

1-Richards
2- Balint

اجرای مراحل کمی و کیفی تحقیق

مرحله کیفی: در اجرای این مرحله، نظر اعضای گروه زبان انگلیسی و مسئولان امر از طریق پرسش‌نامه‌ها جمع‌آوری و همچنین عملکرد مدرسان در کلاس‌های با استفاده از داده‌های حاصل از مشاهده ارزیابی شد. ضمناً، علایق دانشجویان و بستر و شرایط مطالعه در محیط خارج از کلاس درس نیز ارزیابی گردید.

مرحله کمی: مرحله کمی شامل اجرای پیش‌آزمون و پس‌آزمون به دنبال طراحی آزمون‌های مناسب، در ابتدای نیم‌سال تحصیلی به صورت اجرای پیش‌آزمون در سه کلاس از کلاس‌های زبان انگلیسی عمومی برای ۶۵ نفر از دانشجویان و در انتهای نیم‌سال تحصیلی نیز با همان ۶۵ دانشجو قبلی به صورت پس‌آزمون اجرا شد تا بتوان با مقایسه نتایج آن با نتایج به دست آمده از پیش‌آزمون، پیشرفت دانشجویان را در طول نیم‌سال اندازه‌گیری کرد.

طرح پژوهش: طرح این تحقیق شبه آزمایشی^۱ است؛ چراکه نمونه‌گیری در آن به صورت غیر تصادفی انجام گرفته. طرح این تحقیق از نوع روش توصیفی متکی بر رویکردهای کیفی و کمی است که داده‌ها بر اساس دو روش آماری- استنباطی و توصیفی تجزیه و تحلیل شده است.

شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها

در فرآیند تجزیه و تحلیل داده‌ها آمار استنباطی و توصیفی و همچنین ارزیابی کیفی مورد استفاده قرار گرفت. در مرحله کمی برای مقایسه عملکرد کلاس‌ها، قبل و بعد از آموزش از آزمون تی^۲ استفاده می‌شود. آزمون تی مورد استفاده برای فاز کمی تحقیق از

1- Quasi-experimental

2- T-test

نوع وابسته است؛ چراکه هدف، مقایسه عملکرد یک گروه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون است. برای انجام عملیات‌های آماری از نرم‌افزار Spss18 استفاده شده است. در مرحله‌ی کیفی داده‌ها تفسیر، و متعاقباً درصد بسامد مفاهیم استخراجی به صورت کمی محاسبه و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جدول شماره ۱: عوامل نهادی و سازمانی

عوامل	شاخص‌های ارزیابی هر عامل	درصد بسامد موافقت با هر شاخص
اهداف برنامه	مهارت خواندن و درک مطلب جزء اهداف گروه زبان اهداف برنامه	۱۰۰
	مهارت خواندن و درک مطلب جزء اهداف گروه زبان	۱۰۰
	کسب دانش لغت و گرامر جزء اهداف گروه زبان	۱۰۰
	مهارت گفتاری جزء اهداف گروه زبان	۰
	مهارت شنیداری جزء اهداف گروه زبان	۰
	مهارت نوشتاری جزء اهداف گروه زبان	۰
تعامل بین دست‌اندرکاران	برگزاری جلسه توجیهی در ابتدای ترم برای دست‌اندرکاران	۸۸
	برگزاری مستمر جلسات توجیهی برای دست‌اندرکاران برنامه	۳۳
	مشاهده و ارزیابی مستمر کلاس‌های آموزش زبان	۱۰۰
	وجود رابطه دوستانه بین دست‌اندرکاران برنامه	۱۰۰
	تشویق و قدردانی از دست‌اندرکاران برنامه	۱۰۰
	اعزام دست‌اندرکاران برنامه به کنفرانس‌ها و کارگاه‌های تخصصی	۷۷
	تصمیم‌گیری‌های مرتبط با برنامه به صورت گروهی	۷۷
	سیستم هدف‌مندی مانند وب‌گاه برای برقراری ارتباط بین دست‌اندرکاران	۰
وجود معیارها مدون برای جذب مدرس	۱۱	

عوامل	شاخص‌های ارزیابی هر عامل	درصد بسامد موافقت با هر شاخص
محیط آموزشی	وجود امکانات سخت افزاری از قبیل لابراتوار و کتابخانه	۱۰۰
	وجود امکانات نرم افزاری کافی	۳۳
	تخصیص اتاق مناسبی برای تعامل بین دست اندرکاران	۱۰۰
	اجازه و امکانات تحقیق مدرسان در کلاس‌های خود	۱۰۰
	اجازه و امکانات تحقیق مدرسان در کلاس‌های خود	۷۷
	انطباق کتاب زبان عمومی با اهداف گروه و نیازهای حرفه‌ای دانشجویان	۸۸
	تخصیص زمان کافی برای آموزش زبان	۰

نتایج تحقیق

داده‌ها و نتایج کیفی

عوامل نهادی و سازمانی: این دسته از عوامل دارای سه جنبه: ۱- اهداف برنامه، ۲- تعامل بین افراد دخیل در برنامه و ۳- محیط آموزشی می‌باشند که جدول شماره ۱ خلاصه‌ای از نتایج حاصل در ارتباط با آن‌ها را نشان می‌دهد.

اجرای برنامه

دومین متغیری که در این مطالعه مورد بررسی قرار گرفته، نحوه‌ی اجرای برنامه توسط مدرسان است. هدف اصلی از بررسی این متغیر، در نظر گرفتن هماهنگی بین اهداف برنامه و نحوه اجرای آن است. داده‌های حاصل از پنج کلاس از ۹ کلاس زبان عمومی موجود در نیم‌سال اول سال تحصیلی ۹۰-۹۱ با استفاده از الگوی مشاهده براون^۱ (۱۹۹۴) مورد مشاهده قرار گرفت. بررسی اطلاعات به دست آمده تعدادی الگوی مشترک بین هر پنج کلاس را به لحاظ نحوه اجرا نشان می‌دهد که در جدول ۲ ارائه شده‌اند.

جدول ۲: نحوه‌ی اجرای کلاس‌ها

تتها ترجمه و تمرین‌های درک مطلب جزء فعالیت غالب در کلاس‌های مورد مشاهده بوده است.	موارد مشاهده شده
در تمامی کلاس‌های مورد مشاهده از طرح درس ارائه شده توسط جزوه آموزشی پیروی شده است.	
حضور دانشجویان در فعالیت‌های کلاسی بسیار کم رنگ بوده است و غالباً مدرسان در رأس کلاس قرار داشتند.	
دانشجویان صرفاً در کلاس‌ها از زبان فارسی استفاده می‌کردند.	

نیازهای دانشجویان

برای بررسی نیازهای حرفه‌ای و شغلی دانشجویان دانشگاه افسری امام علی (ع) به زبان انگلیسی پرسش‌نامه مربوط که شامل سه قسمت: اهمیت مهارت‌های زبانی گوش دادن، صحبت کردن، نوشتن، ترجمه و خواندن است، بین مدرسان و اعضای گروه زبان انگلیسی توزیع شد. اطلاعات آماری مندرج در جدول شماره ۳، نشانگر نتایج بررسی است. در مجموع، برآیند داده‌های به دست آمده از بخش اول پرسش‌نامه نشان می‌دهد که هر پنج مهارت زبانی، به ویژه مهارت خواندن و درک مطلب، و به دنبال آن مهارت‌های صحبت کردن و ترجمه برای افراد نظامی لازم و مهم می‌باشند. داده‌های به دست آمده از قسمت اول پرسش‌نامه در جدول ۳ ارائه شده‌اند.

جدول ۳: اهمیت مهارت‌های زبانی

توانایی‌های زبانی	به هیچ وجه	کم	نسبتاً متوسط	متوسط	نسبتاً زیاد	زیاد
گوش دادن به زبان انگلیسی	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۶۷٪	۳۳٪
انگلیسی صحبت کردن	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۶۷٪
نوشتن به زبان انگلیسی	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۶۷٪	۳۳٪
خواندن متون انگلیسی	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪
ترجمه	۰٪	۰٪	۰٪	۱۱٪	۳۳٪	۵۶٪

بخش دوم این پرسش‌نامه در ارتباط با میزان دشواری هر یک از مهارت‌های زبانی گوش دادن، صحبت کردن، نوشتن، ترجمه و خواندن و درک مطلب برای افراد نظامی است. داده‌های به دست آمده از قسمت دوم پرسش‌نامه در جدول ۴ ارائه شده‌اند. بررسی داده‌های این قسمت نیز نشان می‌دهد که افراد نظامی به طور متوسط با همه مهارت زبانی ذکر شده مشکل دارند.

جدول ۴: دشواری مهارت‌های زبانی

مهارت زبانی	به هیچ وجه	کم	نسبتاً متوسط	متوسط	نسبتاً زیاد	زیاد
خواندن	۰٪	۳۳٪	۳۳٪	۳۳٪	۰٪	۰٪
نوشتن	۰٪	۳۳٪	۰٪	۰٪	۶۷٪	۰٪
صحبت کردن	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۶۷٪	۳۳٪
گوش دادن	۰٪	۰٪	۳۳٪	۳۳٪	۳۳٪	۰٪
ترجمه	۰٪	۰٪	۳۳٪	۲۲٪	۲۲٪	۲۲٪

قسمت سوم این پرسش‌نامه، شامل توانایی‌های زبانی مختلف در ارتباط با هر یک از پنج مهارت زبانی ذکر شده است. در این قسمت همانند قسمت اول، افراد میزان اهمیت هر یک از این توانایی‌ها را تعیین نموده‌اند. بررسی داده‌های به دست آمده از این قسمت نشان می‌دهد که توانایی‌های تولیدی شامل انجام مکالمه‌های روزمره عمومی در محیط کار و بیرون از محیط کار و نوشتن پیام الکترونیکی (ایمیل) به زبان انگلیسی جزء مهم‌ترین توانایی‌های مورد نیاز افراد نظامی است. دانش لغت نیز همانند توانایی‌های تولیدی مذکور جزء مهم‌ترین نیازهای افراد نظامی است. نتایج کامل به دست آمده از قسمت سوم پرسش‌نامه در جدول ۵ به طور کامل ارائه شده است.

جدول ۵: اهمیت توانایی‌های مرتبط با مهارت‌های زبانی

موارد	به هیچ وجه	کم	نسبتاً متوسط	متوسط	نسبتاً زیاد	زیاد
تلفظ، استرس و آهنگ کلمات و جملات	۰٪	۶۷٪	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪
شنیدن و درک مطلب	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۶۷٪	۳۳٪
نت‌برداری از سخنرانی‌ها	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۶۷٪	۰٪
شرکت در بحث‌های گروهی	۰٪	۰٪	۳۳٪	۳۳٪	۳۳٪	۰٪
تألیف مقاله	۰٪	۳۳٪	۰٪	۰٪	۶۷٪	۰٪
نوشتن گزارش کار	۰٪	۰٪	۳۳٪	۳۳٪	۰٪	۳۳٪
خلاصه کردن مطالب	۰٪	۰٪	۳۳٪	۳۳٪	۳۳٪	۰٪
لغت	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۶۷٪
انجام مطالعات تخصصی	۰٪	۳۳٪	۳۳٪	۰٪	۳۳٪	۰٪
برقراری ارتباط با هم کلاسی‌ها	۰٪	۰٪	۳۳٪	۰٪	۳۳٪	۳۳٪
گرامر	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۶۷٪	۰٪
ارتباط افراد خارجی در محل کار	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۰٪	۶۷٪
انگلیسی در سطح آکادمیک	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۳۳٪	۳۳٪
انگلیسی در سطح عمومی	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۶۷٪
انگلیسی مرتبط با شغل تخصصی	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۶۷٪	۳۳٪
ارائه سخنرانی‌های کوتاه در کلاس‌های دانشگاه	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۳۳٪	۳۳٪
صحبت درباره موضوعات عمومی با هم‌کلاسی‌ها در کلاس	۰٪	۰٪	۰٪	۰٪	۳۳٪	۶۷٪

علائق، شرایط و امکانات مطالعه دانشجویان

بررسی داده‌های به دست آمده از قسمت اول پرسش‌نامه‌ای که در اختیار دانشجویان قرار داده شده است، نشان می‌دهد که علاقه‌ی ۴۹ درصد دانشجویان به مهارت خواندن زیاد است. دومین مهارتی برای دانشجویان اهمیت دارد، مهارت صحبت کردن است. در واقع ۴۴ درصد دانشجویان اهمیت این مهارت را زیاد می‌دانند و علاقه زیادی به کسب آن دارند. همانند مهارت صحبت کردن، اهمیت مهارت ترجمه نیز از نظر ۴۴ درصد افراد زیاد است. نتایج کامل به دست آمده از بخش اول این پرسش‌نامه در جدول ۶ نمایش داده شده‌اند.

جدول ۶: میزان علاقه به مهارت‌های زبانی

توانایی‌های زبانی	به هیچ وجه	کم	نسبتاً متوسط	متوسط	نسبتاً زیاد	زیاد
گوش دادن به زبان انگلیسی	۵٪	۵٪	۱۵٪	۳۴٪	۲۲٪	۱۹٪
انگلیسی صحبت کردن	۰٪	۷٪	۳٪	۲۲٪	۲۴٪	۴۴٪
نوشتن به زبان انگلیسی	۰٪	۵٪	۱۳٪	۳۴٪	۲۴٪	۲۴٪
خواندن متون انگلیسی	۰٪	۲٪	۱۵٪	۱۲٪	۲۲٪	۴۹٪
ترجمه	۰٪	۵٪	۱۵٪	۱۷٪	۱۹٪	۴۴٪

قسمت دوم پرسش‌نامه همان‌گونه که قبلاً گفته شد، درباره میزان دشواری مهارت‌های زبانی برای دانشجویان است. بررسی داده‌های به دست آمده نشان می‌دهد که دانشجویان بیشترین میزان دشواری را با مهارت صحبت کردن دارند. از سوی دیگر، دانشجویان کم‌ترین میزان دشواری را با مهارت خواندن و درک مطلب و بعد از آن با مهارت ترجمه دارند. نتایج کامل قسمت دوم، در جدول ۷ نمایش داده شده‌اند.

جدول ۷: دشواری مهارت‌های زبانی

مهارت زبانی	به هیچ وجه	کم	نسبتاً متوسط	متوسط	نسبتاً زیاد	زیاد
خواندن	۷٪	۲۰٪	۲۴٪	۳۲٪	۵٪	۱۲٪
نوشتن	۰٪	۲۲٪	۲۹٪	۲۰٪	۱۷٪	۱۲٪
صحبت کردن	۵٪	۱۰٪	۱۰٪	۱۰٪	۲۴٪	۴۱٪
گوش دادن	۱۵٪	۷٪	۱۲٪	۳۹٪	۷٪	۲۰٪
ترجمه	۱۱٪	۲۱٪	۱۹٪	۳۳٪	۶٪	۱۰٪

بررسی داده‌های به دست آمده از قسمت سوم پرسشنامه نشان می‌دهد که دانشجویان بیشترین میزان علاقه را به توانایی‌های مرتبط با مهارت‌های صحبت کردن و گوش دادن مانند انجام مکالمات روزمره و یا دیدن فیلم به زبان انگلیسی دارند. نتایج کامل به دست آمده از این قسمت در جدول ۸ ارائه شده‌اند.

جدول ۸: میزان علاقه به توانایی‌های مرتبط با مهارت‌های زبانی

موارد	به هیچ وجه	کم	نسبتاً متوسط	متوسط	نسبتاً زیاد	زیاد
تلفظ، استرس و آهنگ کلمات و جملات	۵٪	۹٪	۲۲٪	۲۰٪	۲۰٪	۲۴٪
شنیدن و درک مطلب	۲٪	۵٪	۱۰٪	۲۷٪	۲۷٪	۲۹٪
نت‌برداری از سخنرانی‌ها	۱۵٪	۱۰٪	۱۷٪	۲۹٪	۱۰٪	۱۹٪
شرکت در بحث و گفتگوهای گروهی	۲۲٪	۱۷٪	۷٪	۲۴٪	۱۰٪	۲۰٪
نوشتن مقاله	۳۹٪	۱۹٪	۱۵٪	۱۲٪	۵٪	۱۰٪
نوشتن گزارش کار	۳۴٪	۲۲٪	۱۵٪	۷٪	۱۰٪	۱۲٪
خلاصه کردن مطالب	۲۴٪	۱۲٪	۱۵٪	۲۰٪	۱۷٪	۱۲٪
لغت	۵٪	۰٪	۱۰٪	۱۲٪	۱۲٪	۶۱٪
خواندن مقالات و	۲۷٪	۱۰٪	۱۰٪	۱۹٪	۲۲٪	۱۲٪

						کتاب‌های تخصصی
۱۴٪	۲۰٪	۲۰٪	۱۲٪	۱۲٪	۲۲٪	برقراری ارتباط با هم کلاسی‌ها
۳۲٪	۱۵٪	۲۹٪	۷٪	۱۰٪	۷٪	گرامر
۲۲٪	۳۴٪	۹٪	۱۵٪	۵٪	۱۵٪	صحبت با افراد خارجی در محل کار
۲۵٪	۳۴٪	۱۰٪	۱۲٪	۷٪	۱۲٪	انگلیسی در سطح آکادمیک
۳۷٪	۲۹٪	۱۷٪	۵٪	۵٪	۷٪	انگلیسی در سطح عمومی
۳۴٪	۲۷٪	۱۹٪	۱۰٪	۵٪	۵٪	انگلیسی مرتبط با شغل تخصصی
۲۲٪	۲۷٪	۲۲٪	۷٪	۷٪	۱۵٪	ارائه سخنرانی‌های کوتاه در کلاس‌های دانشگاه
۲۰٪	۲۴٪	۲۹٪	۷٪	۱۰٪	۱۰٪	صحبت درباره موضوعات عمومی با هم‌کلاسی‌ها در کلاس

قسمت آخر پرسش‌نامه درباره شرایط و امکانات فراهم شده برای دانشجویان توسط تیپ دانشجویان در دانشگاه افسری امام علی (ع) است. به طور خلاصه نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهند که فرماندهان و مسئولان تیپ دانشجویان می‌بایست به مسائل علمی و آموزشی دانشجویان، به ویژه آموزش و فراگیری زبان انگلیسی، توجه بیشتری نموده و با یک برنامه‌ریزی صحیح و مناسب، شرایط لازم را برای پیشرفت علمی دانشجویان، به ویژه در درس زبان انگلیسی، فراهم کنند. خلاصه نتایج به دست آمده در جدول ۹ ارائه شده‌اند.

جدول ۹: امکانات و شرایط دانشجویان

موارد	نسبتاً زیاد و کمی	متوسط	نسبتاً متوسط	زیاد
برنامه درسی هفتگی مناسب	٪۶۷	٪۳۳	٪۰	٪۰
انگیزه برای مطالعه در محیط دانشگاه	٪۳۳	٪۳۰	٪۲۳	٪۱۰
زبان انگلیسی جزء اولویت‌های آموزشی	٪۵۴	٪۴۰	٪۳	٪۰
اهمیت یکسان فعالیت‌های نظامی و دروس علمی	٪۲۰	٪۳۳	٪۱۷	٪۲۷
همکاری مسئولین و فرماندهان تیب در زمینه‌های علمی	٪۱۳	٪۴۷	٪۱۷	٪۱۰
سیاست‌گذاری کلان برای تقویت زبان	٪۳۰	٪۵۰	٪۱۷	٪۳
امکانات سخت افزاری	٪۳۰	٪۴۰	٪۱۳	٪۷
هماهنگی مطلوب بخش‌های آموزش‌های علمی و نظامی به ویژه برای زبان	٪۵۰	٪۳۳	٪۷	٪۷
درک مناسب فرماندهان تیب از ضرورت آموزش‌های علمی به ویژه زبان	٪۵۷	٪۳۰	٪۷	٪۳
عدم وجود انگیزه در دانشجویان	٪۴۳	٪۱۷	٪۲۳	٪۷

تطابق بین نحوه اجرای کلاس‌ها و نیازهای حرفه‌ای دانشجویان

اجرای کلاس‌های زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) روی مهارت‌های ترجمه، خواندن و درک مطلب و کسب دانش لغت و گرامر متمرکز می‌باشند. از سوی دیگر بررسی داده‌های به دست آمده از پرسش‌نامه‌های نیازسنجی نشان می‌دهند که از نظر اعضا و استادان گروه زبان دانشگاه افسری امام علی^(ع)، کسب مهارت‌های خواندن و درک مطلب و صحبت کردن، به ترتیب بیشترین اهمیت را برای افراد نظامی دارد و مهارت‌های گوش دادن و نوشتن در جایگاه‌های بعدی قرار دارند. بررسی مجموع داده‌های حاصل مؤید این است که بین نحوه‌ی اجرای کلاس‌ها از یک سو و نیازهای حرفه‌ای دانشجویان از سوی دیگر، نقطه‌ی مشترکی وجود دارد و آن اهمیت و تأکید بر مهارت خواندن و درک مطلب است. در ارتباط با مهارت صحبت کردن که از نظر جمعی از استادان و اعضای گروه زبان دانشگاه افسری امام علی^(ع) یکی از مهارت‌های مهم برای افراد نظامی است، در حالی که جایگاهی در هدف‌گذاری‌های گروه زبان ندارد. لازم به ذکر است که با توجه به محدودیت‌های زمانی که برای دانشجویان دانشگاه افسری امام علی^(ع) وجود دارد و با توجه به ارائه درس زبان عمومی تنها در قالب یک درس ۳ واحدی، قابلیت تمرکز روی این مهارت عملاً غیر ممکن است.

تطابق بین اهداف گروه و نیازهای حرفه‌ای دانشجویان

بر اساس نتایج بین هدف‌گذاری‌های گروه زبان انگلیسی دانشگاه افسری امام علی^(ع) از یک سو و نیازهای حرفه‌ای دانشجویان از سوی دیگر، تطابق نسبی‌ای وجود دارد از این جهت که مهارت خواندن و درک مطلب از نظر هر دو گروه بیشترین اهمیت را در مقایسه با دیگر مهارت‌های زبانی دارد.

ارزیابی جزوه آموزش زبان انگلیسی عمومی

جزوه آموزشی مورد استفاده برای آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) از تعدادی متن با رویکرد نظامی تشکیل شده است. برای ارزیابی این جزوه از

پرسش‌نامه ارزیابی جزوه آموزشی میکلی (۲۰۰۵) استفاده شد. برای افزایش اعتبار ارزیابی این جزوه از سه مدرس باتجربه زبان انگلیسی استفاده شد. مدرسان جزوه مذکور را مطالعه کردند و سپس فهرست ارزیابی در اختیار آن‌ها قرار داده شد. جزوه مذکور دارای نقاط قوت و ضعفی به شرح زیر است:

- محتوا با مطالب نظامی و تخصص حرفه‌ای دانشجویان منطبق است؛
- ناهمگونی محتوا، از نظر انطباق با سطح زبانی دانشجویان است؛
- نداشتن تمرین‌های متنوع و عملی که بتوانند تفکر انتقادی و استقلال در یادگیری را تقویت کنند؛
- تمرین‌ها و فعالیت‌های آن، کنترل‌کننده و بازدارنده آزادی عمل دانشجویان است؛
- برای رفع مشکلات این جزوه آموزشی و تقویت آن، پیشنهاد می‌شود که سطح زبانی جزوه آموزشی کمی تعدیل شود و تمرین‌های کاربردی‌تر مرتبط با محتوای درس‌ها لحاظ شود؛
- ترتیب ارائه قواعد دستوری بر اساس سطح سختی از آسان به سخت باشد.

مرحله کمی

هدف از اجرای مرحله کمی این تحقیق، اندازه‌گیری میزان موفقیت برنامه در رسیدن به اهدافش است. بدین منظور ابتدا عملکرد دانشجویان بر اساس نمرات به دست آمده از هر یک از سه هدف گروه، یعنی ترجمه، خواندن و درک مطلب و دانش لغت و گرامر به طور جداگانه و سپس جمع نمرات به دست آمده، از هر سه گروه مقایسه شد.

جدول ۱۰ نشان‌دهنده آمار توصیفی، شامل میانگین دانش لغت و دستور زبانی جامعه آماری در پیش‌آزمون و پس‌آزمون است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، میانگین گروه از آزمون اول به آزمون دوم افزایش مختصری داشته است اما اختلاف بین انحراف معیار دو آزمون کاهش چشمگیری دارد که نشان‌دهنده کاهش اختلاف عملکرد دانشجویان در پس‌آزمون نسبت به اختلاف عملکرد آن‌ها در پیش‌آزمون است.

جدول ۱۰: آمار توصیفی دانش لغت و گرامر در پیش‌آزمون و پس‌آزمون

انحراف معیار	تعداد	میانگین	آمار
۷۸۷۰۹۲	۶۴	۲۰.۲۱۸۸	پیش‌آزمون
۵۲۸۵۷.۴	۶۴	۲۵۰۰.۲۰	پس‌آزمون

مقایسه این دو میانگین نشان می‌دهد که عملکرد دانشجویان از نظر دانش لغت و دستور زبان افزایش معناداری از آزمون اول به آزمون دوم نیافته است. سطح معناداری این اختلاف برابر است با ۹۷۶. (جدول ۱۱).

جدول ۱۱: مقایسه میانگین دانش لغت و گرامر در پیش‌آزمون و پس‌آزمون

سطح معناداری (۲ سویه)	میزان آزادی	تی
۹۷۶.	۶۳	۰.۳۱-

میانگین مهارت خواندن و درک مطلب گروه همانند میانگین دانش لغت و گرامر از پیش‌آزمون به پس‌آزمون افزایش مختصری نشان می‌دهد (جدول ۱۲). بررسی انحراف معیار دو آزمون نیز نشان می‌دهد که عملکرد دانشجویان در پس‌آزمون به پیش‌آزمون به هم نزدیک‌تر شده است.

جدول ۱۲: آمار توصیفی خواندن و درک مطلب در پیش‌آزمون و پس‌آزمون

انحراف معیار	تعداد	میانگین	آمار
۲.۱۱۳۳۰	۶۴	۲۰.۷۰۳۱	پیش‌آزمون
۹۹۹۰۱۱.	۶۴	۸۱۲۵۲۰.	پس‌آزمون

مقایسه این دو میانگین نشان می‌دهد که افزایش پیش‌آزمون به پس‌آزمون در ضریب ۰.۵ معنادار نیست (جدول ۱۳). سطح معناداری این اختلاف میانگین برابر است با ۷۷۳.

جدول ۱۳: مقایسه میانگین خواندن و درک مطلب در پیش آزمون و پس آزمون

تی	میزان آزادی	سطح معناداری (۲ سویه)
۲۹۰.-	۶۳	۷۷۳.

تنها مهارتی که در آن گروه از پیش آزمون به پس آزمون افزایش میانگین معناداری نشان می دهد، مهارت ترجمه است. اختلاف میانگین به دست آمده برابر است با ۱.۸۸ (جدول ۱۴).

جدول ۱۴: آمار توصیفی ترجمه در پیش آزمون و پس آزمون

انحراف معیار	تعداد	میانگین	آمار
۵.۹۴۰۹۷	۶۴	۶.۰۲۳۴	پیش آزمون
۵.۷۲۱۳۸	۶۴	۷.۸۳۲۰	پس آزمون

مقایسه این دو میانگین نشان می دهد که گروه توانسته مهارت ترجمه خود را از پیش آزمون به پس آزمون به طور معناداری افزایش دهد. این معناداری در ضریب ۰.۲ وجود دارد (جدول ۱۵).

جدول ۱۵: مقایسه میانگین ترجمه در پیش آزمون و پس آزمون

تی	میزان آزادی	سطح معناداری (۲ سویه)
-۲.۳۴۴	۶۳	.۰۲۲

جمع نمرات دانشجویان در هر سه بخش پیش آزمون و پس آزمون، یعنی بخش لغت و گرامر، خواندن و درک مطلب و ترجمه افزایش میانگینی برابر با ۱.۹۸۰۵ را از پیش آزمون به پس آزمون نشان می دهد. جدول ۱۶ آمار توصیفی نمرات دو آزمون را نشان می دهد.

جدول ۱۶: آمار توصیفی نمرات کل در پیش آزمون و پس آزمون

انحراف معیار	تعداد	میانگین	آمار
۵۲۸۷۹۱۲.	۶۴	۰۸۵۹۲۹.	پیش آزمون
۸۳۵۳۹.۷	۶۴	۰۶۶۴.۳۱	پس آزمون

مقایسه دو میانگین اختلاف معناداری را نشان نمی‌دهد. سطح معناداری اختلاف برابر با ۲۵۸ است (جدول ۱۷).

جدول ۱۷: مقایسه میانگین نمرات کل در پیش آزمون و پس آزمون

سطح معناداری (۲ سویه)	میزان آزادی	تی
۲۰۸.	۶۳	۲۷۳.۱

بررسی سؤالات تحقیق

در این تحقیق چهار سؤال مطرح شده است که مرتبط با ویژگی‌های کمی و کیفی برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی (ع) می‌باشند.

۱- تا چه حد برنامه آموزش زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی (ع) با معیارهای یک برنامه استاندارد و قابل قبول انطباق دارد؟

یک برنامه استاندارد آموزشی دارای یک ویژگی اصلی و کلی است و آن هماهنگی و تطابق بین سه بخش اصلی یک برنامه؛ یعنی عوامل نهادی و سازمانی، اجرای برنامه آموزشی و نیازهای دانشجویان است (ریچاردز، ۲۰۰۱). در واقع هماهنگی بین این سه عامل مهم‌تر از ویژگی‌های مختص به تک تک آن‌ها است.

در این مطالعه هماهنگی بین این سه عامل تا حدودی یافت شده است. این هماهنگی کامل و منظم نیست؛ چراکه هر یک از این سه بخش برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) نواقص و کمبودهایی دارند. در واقع محدودیت‌های زمانی و مکانی مهم‌ترین عواملی هستند که همه اجزای برنامه آموزش زبان را به نوعی تحت تأثیر قرار داده‌اند.

طبق نظر ریچاردز^۱ (۲۰۰۱)، به لحاظ عوامل نهادی و سازمانی، یک برنامه استاندارد آموزش زبان دارای ویژگی‌های ذیل است:

- اهداف برنامه باید معین و مشخص باشند و به صورت مدون و مکتوب وجود داشته باشند.
- افراد دخیل در برنامه، به خصوص مدرسان، باید از اهداف آموزشی گروه و یا سازمان مجری برنامه مطلع باشند.
- تصمیم‌گیری مرتبط با برنامه باید به صورت گروهی گرفته شوند.
- عملکرد مدرسان به طور مداوم بررسی و ارزیابی شوند.
- مدرسان برای آگاهی از مسائل آموزشی روز در کنفرانس‌ها و کارگاه‌های تخصصی شرکت می‌نمایند.
- انتخاب مدرسان بر اساس معیارهای از قبل تعیین شده باشد.
- نیازهای حرفه‌ای آتی دانشجویان، جزء اهداف برنامه باشد.
- انتخاب منابع و کتاب‌های آموزشی بر اساس اهداف سازمان یا گروه و نیازهای دانشجویان باشد.
- برای ارتقای هر چه بیشتر برنامه از کتاب‌ها و امکانات نرم افزاری و سخت افزاری به روز استفاده شود.
- خود برنامه نیز باید به طور پیوسته در حال ارزیابی و به روز رسانی باشد.

اطلاعات به دست آمده از مصاحبه‌های انجام گرفته با اعضای گروه زبان دانشگاه افسری امام علی^(ع) پیرامون مسائل مربوط به عوامل نهادی و سازمانی نشان می‌دهند که برنامه آموزش زبان انگلیسی در این دانشگاه با برخی ویژگی‌های یک برنامه استاندارد به لحاظ عوامل نهادی و سازمانی منطبق است. این ویژگی‌ها شامل: تصمیم‌گیری گروهی، نظارت و ارزیابی عملکرد مدرسان و شرکت در سمینارها و کنفرانس‌های تخصصی می‌باشند. اما برخی ویژگی‌های یک برنامه استاندارد به لحاظ عوامل نهادی و سازمانی در برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه مشاهده نمی‌شوند.

الف- اتفاق نظر همه اعضای گروه بر اهداف آموزشی و وجود اساس‌نامه مدونی برای اهداف؛

ب- استفاده مؤثر از امکانات سخت‌افزاری و نرم افزاری از قبیل کتاب‌های آموزشی، آزمایشگاه و نرم افزارهای آموزشی؛

پ- ارزیابی مستمر برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی؛

۲- تا چه حد روند اجرایی کلاس‌های زبان عمومی با اهداف و نیازهای برنامه‌ریزان گروه زبان انگلیسی انطباق دارد؟

یک برنامه آموزشی به لحاظ عوامل مربوط به نحوه اجرای برنامه و صرف نظر از اهداف برنامه دارای ویژگی‌های ذیل است (براون، ۱۹۹۴).

- آموزش و تمرین در راستای اهداف برنامه می‌باشند.
- محتوای آموزشی به تجربه‌های شخصی دانشجویان مرتبط می‌شود و پیرامون آن بحث و گفتگو می‌شود.
- از دانشجویان اطلاعات استخراج می‌شود؛ یعنی این‌که از آن‌ها سؤال پرسیده می‌شود و تشویق به شرکت در فعالیت‌های کلاسی می‌شوند.
- از تمرین‌های متنوع و هدفمند و ابزارهای مختلف آموزشی استفاده می‌شود.
- اشتباهات دانشجویان بررسی و اصلاح می‌گردند.

بررسی مشاهدات به دست آمده از کلاس‌ها، نشان می‌دهد که نحوه اجرای برنامه توسط مدرسان تا حدودی با اجرای استاندارد یک برنامه آموزش زبان فاصله دارد. تفاوت‌های بین شیوه اجرای مشاهده شده و شیوه اجرای استاندارد عبارتند از:

الف- عدم آموزش نظام‌مند مهارت ترجمه به رغم اعلام آن به عنوان یکی از اهداف اصلی گروه زبان انگلیسی؛

ب- استاد محوری در کلاس‌های زبان عمومی؛

ج- آموزش زبان عمومی در دانشگاه به تمرین‌ها و فعالیت‌های موجود در کتاب محدود است و از سایر منابع برای ارتقای کیفیت آموزش استفاده نمی‌شود؛

۳- تا چه حد برنامه آموزش زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی(ع) با نیازهای حرفه‌ای دانشجویان انطباق دارد؟

برنامه آموزش زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی(ع) تا حدودی با اهداف گروه زبان، که خود بر اساس اهداف سازمانی است، مطابقت دارد. در واقع نیاز به مهارت خواندن و درک مطلب به همراه ترجمه از جمله نیازهایی است که به گفته‌ی اعضا و استادان گروه زبان انگلیسی دانشگاه، اصلی‌ترین نیازهای حرفه‌ای دانشجویان است که بعد از فارغ‌التحصیلی به تناسب یگان خدمتی به آن احتیاج دارند. همچنین افراد مصاحبه شده معتقد بودند که مهارت‌های گفتاری و شنیداری که در برنامه آموزش زبان عمومی چندان مورد تأکید قرار ندارند، جزء نیازهای حرفه‌ای دانشجویان دانشگاه افسری امام علی(ع) می‌باشند. اما به اذعان این افراد نیاز به مهارت‌های گفتاری و شنیداری به اندازه مهارت‌های خواندن و ترجمه اهمیت ندارد؛ چراکه عده‌ی بسیار معدودی از دانشجویان ممکن است بعد از فارغ‌التحصیلی به این مهارت‌ها نیاز پیدا کنند.

۴- آیا فرآیند اجرای برنامه آموزش زبان انگلیسی عمومی در دانشگاه افسری امام علی(ع) به پیشرفت مورد نظر در سطح زبان دانشجویان منجر می‌شود؟

نتایج حاصل نشان می‌دهد که دانشجویان نتوانسته‌اند در کسب مهارت خواندن و درک مطلب و کسب دانش لغت و گرامر پیشرفت چشمگیری داشته باشند. پیشرفت نکردن در مهارت خواندن و درک مطلب را می‌توان به اتخاذ نکردن یک روش مدون و سازماندهی شده نسبت داد؛ پیشرفت نداشتن معنادار دانشجویان را در مورد دانش واژگانی و دستور زبان می‌توان به محدود بودن فعالیت‌ها به تمرین‌های موجود در کتاب و استفاده نکردن از تمرین‌های متنوع برای افزایش کیفیت آموزش مطالب درسی نسبت داد؛ پیشرفت معنادار دانشجویان در مهارت ترجمه را می‌توان به تخصیص وقت و تأکید بیشتر به این مهارت در کلاس‌ها نسبت داد.

به طور خلاصه، نتیجه‌ای که می‌توان گرفت این است که برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) در دستیابی به اهدافش موفقیت نسبی را نشان می‌دهد که این نسبت را می‌توان به ضعف، نبودن تطابق کامل بین اهداف متصور شده و نحوه اجرای برنامه آموزش زبان انگلیسی نسبت داد.

اما کمبودها و ناهماهنگی‌های موجود در برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) را نمی‌توان به طور کامل به خود برنامه نسبت داد؛ چراکه دانشجویان علاوه بر مسئولیت‌های علمی و آموزشی در تیپ دانشجویان، مسئولیت‌هایی بر عهده دارند؛ به همین علت وقت آزاد دانشجویان دانشگاه افسری امام علی^(ع) به اندازه یک دانشجوی دانشگاه غیر نظامی نیست؛ چرا که این دانشجویان در طول نیم‌سال تحصیلی درگیر فعالیت‌های نظامی هستند. بنابراین موفقیت برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) تنها وابسته به هماهنگی بین اهداف، نحوه اجرا و نیازهای حرفه‌ای نیست. در واقع در موفقیت این برنامه تیپ دانشجویان نیز به عنوان یک عنصر کلیدی دخیل می‌باشد. فرماندهان و مسئولان تیپ دانشجویان می‌بایست با یک برنامه‌ریزی مناسب و با فراهم نمودن امکانات لازم به دانشجویان کمک کنند تا در زمینه‌های آموزشی و علمی به ویژه فراگیری زبان انگلیسی پیشرفت نمایند. با فراهم

کردن امکانات و شرایط لازم برای پیشرفت علمی به نوعی دانشجویان نیز انگیزه لازم را برای مطالعه و پیشرفت، به خصوص در ارتباط با زبان انگلیسی، پیدا می‌کنند.

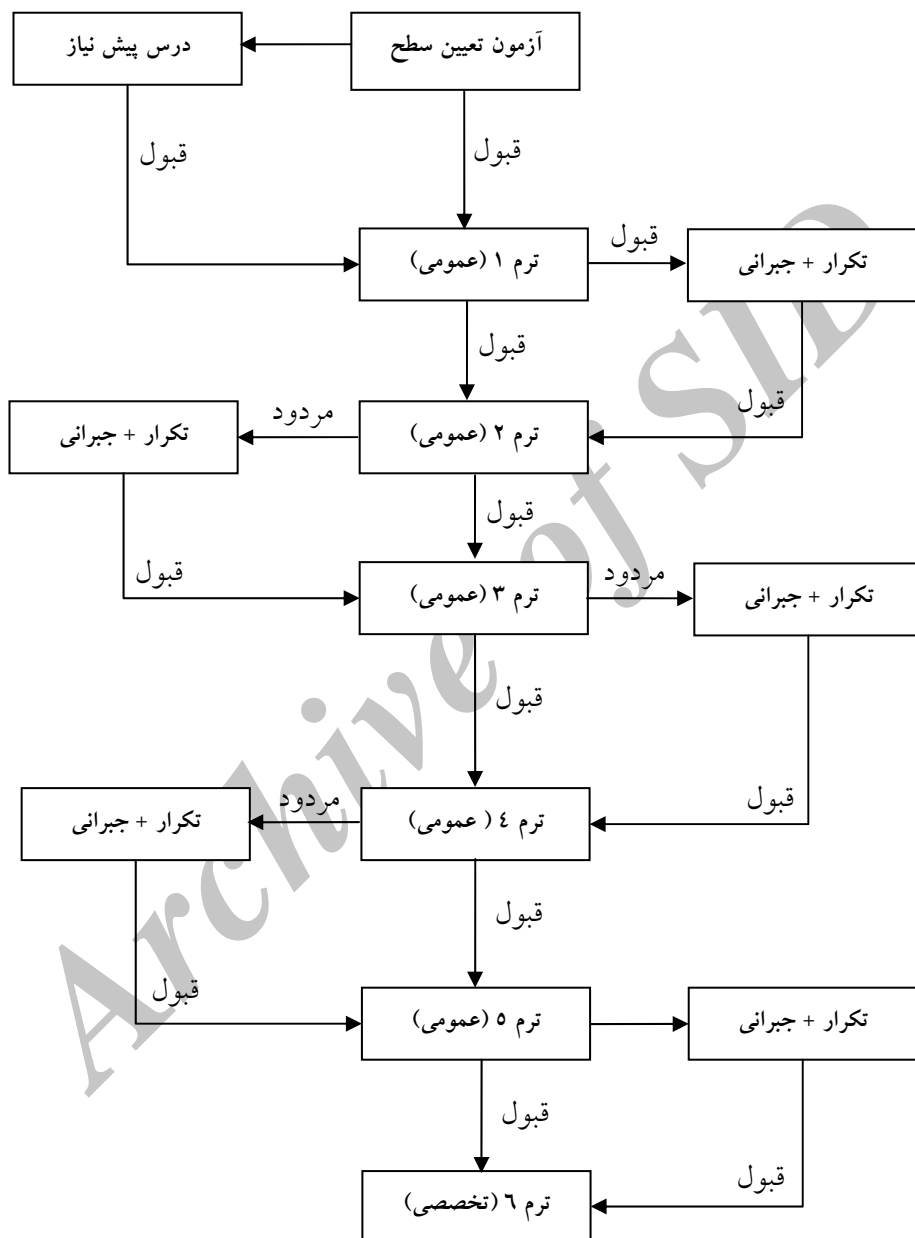
راهکارها

نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهند که وضعیت برنامه آموزش زبان در دانشگاه افسری امام علی^(ع) از برخی جنبه‌ها موفق و رضایت‌بخش است و از برخی جنبه‌ها چندان رضایت‌بخش نیست و نیازمند بازبینی و البته فراهم نمودن مجموعه‌ای از شرایط است. رفع مشکلات و کمبودهای برنامه آموزش زبان عمومی در دانشگاه افسری امام علی^(ع) و دستیابی به یک برنامه مؤثر، موفق و استاندارد اقدامات زیر می‌توانند تأثیرگذار باشند:

- مدون‌سازی برنامه آموزش زبان عمومی و تخصصی؛
- ایجاد انطباق بین اهداف آموزش زبان و نیازهای حرفه‌ای دانشجویان بر اساس سیاست‌گذاری‌های کلان آموزشی و اهداف سازمانی؛
- سیاست‌گذاری مدون و هدفمندی از سوی دانشگاه؛
- تغییر رویکرد آموزشی استاد محور به یادگیرنده محور؛
- تکلیف تمرین‌های مرتبط با محتوای درس برای فعالیت‌های خارج از کلاس؛
- استفاده مؤثرتر از کلیه امکانات نرم افزاری و سخت افزاری در امر آموزش زبان؛
- برنامه‌ریزی آموزش زبان عمومی و تخصصی متناسب با نیازهای سازمان دانشگاه به طوری که بستر لازم برای افزایش تعداد واحدهای درس زبان به صورت حداقل سه واحد درس در هر نیم‌سال تحصیلی با اهداف عمومی و ارتباطی معطوف به همه مهارت‌های مورد نیاز؛
- برگزاری آزمون تعیین سطح به هدف همگون‌سازی کلاس‌های آموزش زبان و ارائه دروس پیش نیاز برای دانشجویان ضعیف از نظر توانایی زبانی؛

- افزایش تعداد ساعات آموزش زبان عمومی و آموزش بدون فاصله‌ی آن در تمامی نیم‌سال‌های تحصیلی، به طوری که بستر لازم برای آماده‌سازی آنان به‌منظور کسب دانش زبان تخصصی فراهم شود و استادان امر نیز بتوانند از مطالب و فعالیت‌های آموزشی بیشتر و متنوعی در کلاس‌ها استفاده کنند.

با در نظر گرفتن موارد فوق و راهکارهای ارائه شده برای بهبود آن، الگوی زیر را می‌توان به عنوان الگوی مطلوب برای آموزش زبان انگلیسی در بافت دانشگاه‌های نظامی ایران، به ویژه در دانشگاه افسری، ارائه کرد؛ الگویی که اهم ویژگی‌هایش عبارتست از: (۱) ضرورت برگزاری آزمون تعیین سطح قبل از ارائه درس زبان عمومی، (۲) ارائه درس زبان عمومی در چند نیم‌سال متوالی و قبل از ارائه درس زبان تخصصی، (۳) برگزاری کلاس‌های جبرانی برای آن دسته از دانشجویانی که موفقیت به اخذ حدنصاب لازم در هر یک از دوره‌های نمی‌شوند. علاوه بر آن، محتوا و نحوه ارائه مطالب در هر یک از نیم‌سال‌های تحصیلی نیز باید مطابق با نیازها و اهداف برنامه و دانشجویان در نظر گرفته شود.

منابع و مأخذ

- 1- Beretta, A. (1992). Evaluation of language education: An overview. In J. C. Alderson & A. Beretta (Eds.), *Evaluating second language education*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2- Brown, J. D. (1989). Language programme evaluation: A synthesis of existing possibilities. In R. K. Johnson (Ed.), *The second language curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 3- Farahzad, F. (1992). *Testing achievement in translation classes*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- 4- Keith Johnson, R. (1989). *The second language curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 5- Lynch, T. (1996). Influences on Course Revision. In H. W. Seliger & M. H. Long (Eds.), *Classroom oriented research in second language acquisition*, (pp. 3-35). Rowely, Mass: Newbury House.
- 6- Miekley, J. (2005). ESL textbook evaluation coursebook. *The Reading Matrix*, 5 (2), 1-9.
- 7- Nunan, D. (1988). *The learner-centred curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 8- Richards, J. C. (2001). *Curriculum development in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.